

aportaren lo *tàlem*, com és de costum», Diet. Mun. Bna. 17-II-1613, 20-I-1618.

Com es veu per la grafia del *Tirant* i els altres textos val. (*Viudes i Donzelles*, 428) i de grafia acurada, la pron. occidental és *tàlem*, també la registrada pels diccs. val. [*tàlem*: *tàlamo*], CRos, 1764, p. 219]: com és d'esperar tot i la base ll. *thalāmus*, segons la norma de la nostra fonètica històrica (*escàlem*, *tàvec*, *tàpera*), per poc que un mot penetri des d'antic en l'ús popular.¹

DERIV.: *Talemer* [*talamer*, DA.G.]. *Entalemar* o *entalamar* (en el derivat la vocal pretònica és normal que reaparegui com a *a*, *orgue/organisme* etc.): «les parets *entalamades*: parietes vestiti», JnEsteve (*LiEleg.* k-3-f). *Epitalami* [Lacav., *Jamo* err. tip.; degué usar-se des d'abans car en castellà és el nostre desertor Boscà qui l'introduí, c. 1515], del gr.-ll. *epithalamion* 'cant nupcial'; *epitalàmic*.

CPT.: *Talamiflora* (DFA.); és bàrbara l'accentuació *-iflora* d'*AlcM*.

¹ Crido l'atenció sobre un mot quasi-homònim (si bé accentuat a la final), només pel caràcter venerable de la font on el trobo; no en puc dir res sinó que deu haver-hi alguna corrupció: «un dia que yo vetllava - soleta, am llum / vaig sentí un gran ruïdo - escala amunt / ¿qu'és això que va per casa - cor de *tàlem* - / qu'és això que va per casa? - vàlega'm Déu» en una versió del *Comte Arnau* reco. en el Penedès per MilàF (*Romllo.*, 782).

TALENT, 'capacitat, dots naturals', i antigament 'voluntat, ganes de fer (una cosa)', d'on després 'gana, apetit de menjar' (encara avui dialectalment): del llatí *talētum* (adaptació del gr. *τάλαντον*), que primer va significar 'balança' i després 'cert pes d'or, certa unitat monetària'; la història i l'evolució semàntica del mot són complicades i no ben certes, però és probable que els dos sentits fonamentals es deguin tots dos a la paràbola evangèlica dels servents que tragueren fruit dels talents o suma de diners confiats a ells pel seu amo, mentre que un altre servidor va colgar-los sense treure'n cap profit; d'aquí el pas al sentit de 'dots naturals' que hem d'aprofitar, i seguidament 'disposició, propensió, voluntat', 'voluntat de fer coses'; a l'Edat Mitjana es generalitzà aquesta accepció per la tendència religiosa i moralista a considerar preferible la voluntat a la intel·ligència, mentre que el sentit de 'dots naturals, aptitud' reprengué força en el Renaixement, per les tendències humanistes i la prèdica religiosa, més racionalista, de la Reforma i la Contra-Reforma.²⁰

□ 1.ª doc.: 1065.

En el tractat entre el comte Guillem de Cerdanya i Rengardis comtessa de Carcassona, promet ella «de ipsos castellos on poderosa no só, adjutor en seré ad Guillermmum --- et si ad praedicta Rengardis venia en *talent* que se steg<u>ess per so chaball ad una part, que tengess Rengardis --- la medietad de les dominaturas», a. 1065, *Marca Hisp.*, n.º 265 (i Alart, *RLR* III, 277), o sigui que si li venien ganes de quedar-se a part, rebria tanmateix la meitat d'aquells drets domi-

nicals. Aquest sentit també en Llull, p. ex. en la Retòrica de l'*Art General*: «Car sermó és pauc preat / con no 's entès ni volgut / --- / emperó -l gran ornament, / del parlar, muda -l *talent* / dels oents, pel bell parlar, / a 'yçò que vols acabar» (II, v. 44, O. *Rim.*, 415).

En l'acc. de 'ganes de menjar' ja apareix sovint a la fi del S. XIII: «--- a penes avia *talent* de menjar», «reguardà una laytuga; per què, li-n pres *talent*», *VidesR* (fº 178r1, 202v2, trad. «ad comedendum vix aliqua voluptate trahebatur appetitus», «lactucam conspiciens concupivit», 530.36, 611.6). I en Desclot ja absolutament 'gana, apetit': «--- al matí, yo --- ferré en la host dels sarraïns ---. Quant venc al matí, tuit confessaren e conbregaren, e puys dinaren-se ['esmorzaren'] axí com a cascú venc a *talent*; e puys ---»: així en l'ed. *NCl* II, 143.26 (mentre que l'ed. Buchon, § 49b, i Coroleu, 98, porten «vench la *talent*», ja posat en femení). Altrament és molt freqüent en Desclot: el matí del primer assalt a Ciutat de Mallorca, els catalans «conbregaren --- e puys dinaren-se axí com lur venc a *talent* ---» (on coincideixen l'ed. *NCl* I, 125.4, i Buchon, 44); l'*InuLC* n'aplega encara cinc exs. en Desclot, amb aquesta i l'acc. de 'voluntat, ganes de', tres d'ells *mal talent* i els altres de gènere ambigu. I en versos de Llull (assegurat per la rima) en el sentit alimentari: «sí com l'infant qui ha *talent*, / -a sa mayre --- son faliment / ---» (*Rims*, ed. 1936, II, 43).

El sentit de 'ganes en general', precisat amb complement de menjar o beure, és freqüent en tota mena d'autors medievals: sovint, p. ex., en la *Questa* de Reixac (no sempre, però generalment, allà on ja l'original fr. ant. porta *talent*), p. ex.: «lo pòbol avia *talent* de beura» (51.22); «al malalt --- deu-li hom donar tota cosa de què haja *talent*», *De Amore* d'Andreu Capellà (p. 87).

Però també es troba ja en escriptors del període més clàssic el sentit de *talent* en ús absolut com a equivalent del modern 'gana'='apetit de menjar' (= angl. i al. *hunger*, fr. *faim*, cast. *hambre*): «virtut d'abstinència està aquest ple de virtut --- prop lo punt d'enmig --- sdevés que has major *talent*, e major set, unes vegades que altres --- e ladoncs --- pots --- anar tro a la ralla ---», Eiximenis (*Do. Comp.*, *NCl*, 47, *CoDoACA* XIII, 320.10). És també aquest el sign. que té en Ausiàs (no comprès en la nota de *NCl*.), i com a masculí, 'fam, gana' que no es farta, encara que ho apliqui metafòricament en sentit amorós: «no cessarà lo meu equal *talent*, / puys mou de part que no s cansa ni s farta» (XXXIII, 3a 'fam constant, incessant, insaciable'). I freqüent en els sermons de StVicentF: «de aquests cent anys la estarien mirant, que no haurien *talent* ne set ne son ---» (i altres tres passatges en el vocabulari de G. Schib).

Modernament en l'ús comú ha preponderat tant el sentit renaixentista i il·luminista de 'dots naturals d'intel·ligència', fins a fer-nos sentir l'altre com a cosa de llenguatge remot, arcaic; però a penes es pot documentar en escrits anteriors a 1629, l'*Ordenació* de la Univ. Bna. (*AlcM*) i en diccs. del S. XVII (ja deuen vo-